

5. SLOT

Om 'n gevolgtrekking te maak of tot 'n slotsom te kom, beteken by implikasie om die vraag te beantwoord wat aan die hand van 'n teoretiese uiteensetting of analise gestel is. Meerendeels hou die vraagstelling per definisie die belofte van 'n antwoord in. Dit veronderstel dat die uiteensetting met teleologiese wetmatigheid afstuur op 'n kulminasie waar onsekerheid sal plek maak vir sekerheid. Om saam met Foucault die pad van filosofiese vraagstelling te loop is egter om teleurgestel te wees aangaande ons onuitgesproke verwagting van bevryding en beantwoording. Sy weg is nie die lineêre oorbrugging van struikelblokke nie, maar 'n herkerende sirkelgang wat ons altyd weer konfronteer met onself. Dit is nie 'n terugkeer nie, maar 'n terug-gaan om hopelik uiteindelik vorentoe te gaan en die hede te oortref. Ons gaan terug na die verlede om ons te vervreem van die hede sodat ons die toekoms *anders* kan voorstel. Dit is 'n soeke gerig op die Buitekant, nie om die Self te vind nie, maar om die ander in my te hervestig. Dit wil nie bestaande sekerhede bevestig nie, maar nuwe onsekerhede ontken. Om ruimte te maak vir die ander in my is om geweld te pleeg jeens die deel van my identiteit wat gekoppel is aan gevestigde kodes van identiteit. In die gees van generositeit en milddadigheid teenoor die ander moet ek geweld pleeg teen die Self.

Foucault bied nie aan ons die belofte van die beloofde land nie. Hy bied nie aan ons voorskrifte en feite aan die hand waarvan ons ons weg deur die onstuimige waters van die Buitekant kan stuur nie. Wat hy wel gee, is fiksies en transgressie wat ons waagsaam laat wankel op die rand van die afgrond. Ons moet transgressie pleeg jeens vaste fundamente en limiete om uiteindelik êrens tussen die pole van onuithoubare ligtheid en onuithoubare swaarheid onseker te huiwer. Dit is teen die swaarheid van ons stikkende magsverstrikking, teen ons beperkende identiteite wat hy hom verset...("The heaviest of burdens crushes us, we sink beneath it, it pins us to the ground."¹)...sonder om matelose vryheid aan te gryp as alternatief...("Conversely, the absolute absence of a burden causes man to be lighter than air, to soar into the heights, take leave of the earth and his earthly being, and become only half real, his movements as free as they are insignificant."²).

Met Foucault is dit nooit so eenvoudig soos die keuse tussen twee alternatiewe nie. Dit sal wees om toe te gee aan die "Verligtingsafpersing". Dit is nie die skaduwees teen Plato se muur, die oneintlike skyn teenoor die eintlike wêreld van Syn wat vir hom betowering inhou nie. Dit is die moeisame middelwêreld, die teater waar Deleuze se fantasmagorie afspeel waar hy hom bevind. As ons hom kon vra wat hom hier uitgebring het, sou hy sê: "It was curiosity – the only kind of curiosity, in any case, that is worth acting upon with a degree of obstinacy: not the

curiosity that seeks to assimilate what is proper for one to know, but that which enables one to get free of oneself. After all, what would be the value of the passion for knowledge if it resulted only in a certain knowledgeableness and not, in one way or another and to the extent possible, in the knower's straying afield of himself? There are times in life when the question of knowing if one can think differently than one thinks and perceive differently than one sees is absolutely necessary if one is to go on looking and reflecting at all..."³

Andar (persoon) as 'n ander Self vorm geskiedenis

Die vraag wat Foucault stel aan die hand van sy analyses is uiteindelik gemoeid met etiek. Die gemoeidheid is 'n *besorgdheid* met die etiese subjek. Dit kom egter nie neer op die bevestiging van 'n wesenlik etiese subjektiwiteit nie, maar op die weiering van enige vorm van kontemplatiewe selfversekerdheid of "self-besetenheid". Wat hier ter sprake gebring word is die nie-samevalling van die self met die self – 'n diastatiese self wat 'n self-oormeestering is. Volgens Foucault moet die self "buite sigself" gaan, homself as 't ware te buite gaan om die ander binne die self te hervestig. In die poging om myself te vind, vind ek die ander in my. Foucault se transgressiewe, Buitekant-georiënteerde filosofering is dus wesenlik 'n bemoeienis of eerder 'n besorgdheid met die Binnekant, die innerlikheid wat die Self is. Hierdie terugkerende beweging na die Self is nie gerig op 'n innerlike bevestiging of sentrale, onwrikbare sekerheid nie, "but toward an outer bound where it must continually contest itself."⁴ Die hervestiging van die ander in my is nie om subjektiwiteit vir eens en vir altyd tot volvoering te bring nie. Dit is om die vraag te konfronteer met 'n nuwe vraag. Dit is die transgressie van transgressie sonder einde...

Die transgressie sonder einde konformal te 'n ander self is altyd herower word in

Die estetiek van die bestaan is dus 'n self-skepping van die self deur die self, maar terselfdertyd is self-konstituering volgens Foucault *lewensvatbaar*. Dit is hierdie transgressiewe beweging van self-oormeestering wat sy werk tipeer, hierdie lewensvatbaarheid van self-konstituering wat die normatiewe status van die waardes wat uitdrukking vind in Foucault se werk bevraagteken.⁵ Dit is 'n beweging weg van 'n nuwe "subjectivation" van die self wat 'n beter manier van sorg vir die self bevorder. Etiek, volgens Foucault, is die manier waarop die self sigself konstitueer. Hierdie etiek is egter nie die antwoord op ons vraag nie, dit is nie 'n oplossing nie, maar 'n problematisering. In plaas van kategorieë en voorskriftelike gedragskodes aan die hand waarvan die etiese subjek gerealiseer kan word, gee Foucault ons a-kategorieuse denke aan die hand waarvan ek die ander in my kan vind. "Difference can only be liberated through the invention of an acategorical thought."⁶ Die proses en praxis van etiese subjektiwiteit vind plaas in die middelwêreld tussen goed en kwaad, tussen reg en verkeerd, tussen die binêre opposisies van konvensionele moraliteit. Die metafisiese opposisionele pare maak plek vir 'n *fantasmafisika*. Etiek van die aard word slegs denkbaar as filosofie nie meer

denke is nie, maar *teater*.⁷ Dit is waar die hersenskim en die gebeure verskil te midde van die herhaling van ooreenkoms laat bestaan as Ander. Die hervestiging van die ander in my is nie 'n dialektiese negering nie, maar 'n nie-positiewe bevestiging. "To negate dialectically brings what one negates into the troubled interiority of the mind."⁸ Die ander word nie-positiewelik bevestig binne die Self, 'n bevestiging wat niks positiefs bevat nie, bloot "an affirmation of division."⁹ Die ander word dus as radikale verskil binne die Self bevestig en 'n radikale openheid jeens die Ander (persoon) as 'n *ander* Self word gefasiliteer.

Foucault se etiek is nie 'n etiek van bevryding nie, dit is eerder 'n manier van dink wat transformasie intensifiseer, sonder om oplossings te bied. Foucault bied nie 'n nuwe vorm van self-relasie nie, maar sy genealogiese werk bevraagteken die etiese projek van self-relasie (die self se verhouding tot sigself). In sy kritiek fel hy nie waarde-oordele nie ("My point, is not that everything is bad..."¹⁰), maar identifiseer die wesenlike gevaar van normaliserende verdelingspraktyke. Ons word gesubjektiveer deur die normatiewe gedragskodes te internaliseer. Ons self-konstituering is dus die bron van ons onderwerping. Soewereine magte onderwerp die individu deur middel van die maniere waarop hy homself reguleer. Om enige alternatiewe riglyne vir self-vorming te bied, sal bloot een vorm van onderwerping vervang met 'n ander. Deur konvensionele moraliteit omver te werp eerder as om dit te wysig, beteken om die normaliserende verdelingspraktyke wat onderliggend is aan ons identiteit van alle bodem te ontnem. Foucault is bewus van die feit dat sy eie diskoers wesenlik deel uitmaak van die gevaar wat hy aanspreek, aangesien enige konkreet-tasbare alternatiewe altyd herower word in die heersende bestel. Hy hoop nie om ons te bevry van dominasie en gevaar nie, maar hy waak teen die onkunde en die onwetendheid aangaande gevare, veral teen die onkunde wat afgedwing word deur ons edelste dissiplines, instellings, professies en vorme van kennis.

'n Paar dae na Foucault se dood is 'n artikel deur Pierre Bourdieu gepubliseer op die voorblad van *Le Monde*. Hy skrywe: "There is nothing more dangerous than to reduce a philosophy, especially one as subtle, complex, and perverse, to a textbook formula. Nonetheless, I would say that Foucault's work is a long exploration of transgression, of going beyond social limits, always inseparably linked to knowledge and power."¹¹ Michel Foucault is miskien dood, maar sy werk lewe, want dit is 'n oproep tot die transgressie van transgressie sonder einde...

Verwysings

- ¹ Kundera, M. (1984). *The unbearable lightness of being*. Londen: Faber & Faber, pp. 4-5.
- ² *Ibid*, p. 5.
- ³ Foucault, M. (1992). *The history of sexuality. Volume II: The use of pleasure*, R. Hurley, vert., Londen: Penguin Books, p. 9.
- ⁴ Foucault, M. (1966). "Maurice Blanchot. The thought from outside", B. Massumi, vert., in Foucault, M., Blanchot, M. (1987). *Foucault/Blanchot*. New York: Zone Books, p. 22.
- ⁵ Scott, C. E. (1990). *The question of ethics. Nietzsche, Foucault, Heidegger*. Indiannapolis: Indiana University Press, p. 53.
- ⁶ Foucault, M. (1970b). "Theatrum philosophicum", in Bouchard, D. F. (Ed.)(1977). *Michel Foucault. Language, counter-memory, practice. Selected essays and interviews*, D. F. Bouchard en S. Simon, vert., New York: Cornell University Press, p. 186.
- ⁷ *Ibid*, p. 196.
- ⁸ Foucault, M. (1966). "Maurice Blanchot. The thought from outside", B. Massumi, vert., in Foucault & Blanchot 1987: 22.
- ⁹ Foucault, M. (1963). "A preface to transgression", in Bouchard, D. F. (Ed.)(1977). *Michel Foucault. Language, counter-memory, practice. Selected essays and interviews*, D. F. Bouchard en S. Simon, vert., New York: Cornell University Press, p. 36.
- ¹⁰ Foucault, M. (1983c). "On the genealogy of ethics: An overview of work in progress", in Rabinow, P. (Ed.)(1984). *The Foucault reader*. New York: Pantheon Books, p. 343.
- ¹¹ Eribon, D. (1991). *Michel Foucault*, B Wing, vert., Londen: Faber & Faber, p. 328.